

Sygn. akt I ACa 157/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Kremer (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Baran SSA Jerzy Bess
Protokolant:	st.sekr.sądowy Urszula Kłosińska

po rozpoznaniu w dniu 11 lipca 2017 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa **W. F.**

przeciwko **I. M. (1)**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 21 listopada 2016 r. sygn. akt I C 1852/16

1. **prostuje niedokładność zawartą w wyroku Sądu I instancji w określeniu pozwanej w ten sposób, że nazwisko pozwanej brzmi: (...)**

2. **zmienia zaskarżony wyrok i nadaje mu treść:**

„I. zasądza od pozwanej I. M. (1) na rzecz powoda W. F. kwotę 142 100 zł (sto czterdzieści dwa tysiące sto złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 4 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. i odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty;

II. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 10 770 zł (dziesięć tysięcy siedemset siedemdziesiąt złotych) tytułem kosztów procesu;

III. nakazuje pobrać od pozwanej I. M. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kielcach kwotę 3 552 zł tytułem części nieuiszczonej opłaty od pozwu, od której powód był zwolniony.”

3. **zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 4 050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;**

4. nakazuje pobrać od pozwanej I. M. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kielcach kwotę 7 105 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od apelacji, od której powód był zwolniony.

SSA Barbara Baran SSA Jan Kremer SSA Jerzy Bess

Sygn. akt I ACa 157/17

POSTANOWIENIE

Dnia 11 grudnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie - I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jan Kremer (spr.)

SSA Jerzy Bess

po rozpoznaniu w dniu 11 listopada 2017 r. w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa W. F.

przeciwko I. M. (1)

o zapłatę

z urzędu

oraz na skutek wniosku powoda o sprostowanie sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 lipca 2017 r. sygn. akt I ACa 157/17

postanawia:

sprostować wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 lipca 2017 r. w ten sposób, że

a) uchylić postanowienie zawarte w punkcie 1 tego wyroku,

b) w komparycji oraz w punkcie 2 i 4 sentencji wyroku wpisać w miejsce słowa (...) słowo (...) jako nazwisko pozwanej.

Sygn. akt I ACa 157/17

UZASADNIENIE

Powód W. F. wniósł o zasądzenie od pozwanej I. M. (1) kwoty 142 100 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 4.12.2015 r. do dnia zapłaty. Pozew wniesiono w dniu 11.03.2016 r.

Uzasadniając żądanie pozwu wskazał, że prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 grudnia 2014 r. wydanym w sprawie z wniosku W. F. o podział majątku wspólnego z uczestniczką M. F. (1) Sąd ustalił, że w skład tego majątku wchodzi wierzytelności wynikające z nakładów na nieruchomości stanowiącą działkę o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni 0,3600 ha położoną w Ś. gm. Ł., dla której w Sądzie Rejonowym w S. urządzona jest księga wieczysta nr KW (...) stanowiącą własność osoby trzeciej tj. pozwanej, w postaci: nakładu na zakup tej nieruchomości, wybudowanie domu mieszkalnego na tej nieruchomości, budynku garażowo – gospodarczego, stodoły z szopą, wykonania ogrodzenia, w tym ogrodzenia z elementów kutyh, gotowych w części frontowej, utwardzenie

wjazdu z kostki (...) ozdobna obudowa studni, oraz nakładu w postaci nasadzeń drzew owocowych, o łącznej wartości 284.200 zł. Sąd Rejonowy w/w postanowieniem dokonał podziału majątku wspólnego w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy W. F. i uczestniczce M. F. (1) wierzytelności opisane w punkcie I postanowienia po 1/2 części każdemu z nich.

Jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia powód podał art. 405 k.c. wskazując, że pozwana jest obecnie właścicielem działki o numerze ewidencyjnym (...) położonej w Ś. gm. Ł., co oznacza, że uzyskała korzyść w postaci nakładów poczynionych przez powoda W. F. na tę nieruchomości. Wartość nakładów ustalona została przez Sąd Rejonowy w S. dokonujący podziału przedmiotowego majątku małżonków W. i M. F. (1). Brak zasądzenia kwoty dochodzonej niniejszym pozwem doprowadzi do pozbawienia powoda możliwości „odzyskania” środków, jakie uczynił na rzecz powiększenia majątku dorobkowego małżonków. Gdyby do przedmiotowej umowy darowizny nie doszło, sąd rozpoznający sprawę o podział majątku pomiędzy byłymi małżonkami F. przy przyznaniu na własność M. F. (1) przedmiotowej działki (...), ustaliłby obowiązek spłaty na rzecz W. F. właśnie w kwocie jakiej powód dochodzi niniejszym pozwem. Przedmiotowa sprawa umożliwi wykonanie postanowień działowych zapadłych pomiędzy małżonkami F.. Brak jest bowiem możliwości nadania klauzuli wykonalności przeciwko pozwanej I. M. (1), skoro nie była ona uczestnikiem postępowania o podział majątku między małżonkami i dopiero wydanie rozstrzygnięcia w tej sprawie spowoduje taką możliwość.

W dniu 9.06.2016 r. Sąd wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym uwzględniający powództwo (sygn. akt I Nc 138/16).

W dniu 27.06.2016 r. pozwana I. M. (1) złożyła sprzeciw od nakazu zapłaty wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

Pozwana zarzuciła przede wszystkim, że roszczenie pozbawione jest podstawy prawnej gdyż podstawą tą nie może być art. 405 k.c. Umowa darowizny pomiędzy M. F. (1) i pozwaną została zawarta z zachowaniem wszelkich reguł prawnych. Podstawą przysporzenia majątkowego dla I. M. (1) była przedmiotowa umowa. M. F. (1) była wyłącznym właścicielem przedmiotu darowizny i nie była na dzień jej dokonania w żaden sposób ograniczona w dysponowaniu swoim majątkiem. Tym samym M. F. (1), a tym bardziej pozwana nie miały obowiązku liczyć się z koniecznością zwrotu czy to w naturze czy w gotówce jakichkolwiek kwot na rzecz powoda. Pozwana korzysta z ochrony wynikającej z zasady rękojmi wiary ksiąg wieczystych.

Pozwana zarzuciła też, że roszczenie powoda pozostaje w rażącej sprzeczności z dyspozycją art. 411 pkt 2 k.c. Podniosła, że nieruchomość stanowiąca obecnie jej własność jest jedynym trwałym składnikiem majątkowym, który otrzymała od swoich rodziców i który służy zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych jej samej, jej niepełnosprawnemu dziecku, mężowi pozwanej i jej matce. Powód przez wiele lat uchylał się od obowiązku alimentacyjnego wobec pozwanej i innych członków rodziny, nie pomagał jej w żaden sposób, nie dbał o jej potrzeby materialne, a uzyskiwane przez siebie dochody przeznaczal m.in. na finansowanie kosztów swojego nieformalnego związku z inną kobietą. Z tego powodu matka pozwanej musiała korzystać z pomocy społecznej dla zaspokojenia najbardziej elementarnych potrzeb rodziny. Także w chwili obecnej powód nie udziela pozwanej żadnej pomocy i oparcia. Tym samym uwzględnienie powództwa byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Pozwana zanegowała wreszcie wysokość roszczenia dochodzonego przez powoda. Wskazała, że nie brała udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w S. w sprawie I Ns 476/12, ani przed Sądem Okręgowym w Kielcach sygn. akt II Ca 537/15. W tamtym postępowaniu Sąd ustalił jedynie, że w skład majątku dorobkowego wchodzi m.in. wierzytelności wynikające z nakładów określając wartość tych nakładów na kwotę 284 200zł. Pozwana nie miała żadnego wpływu na ustalenie wartości tych nakładów, nie miała też możliwości zgłoszenia zastrzeżeń co do twierdzeń powoda w tym zakresie. Zarzuciła, że powód nie dokonywał żadnych nakładów na przedmiotową nieruchomość. Jej zakup, wybudowanie tam budynku mieszkalnego, zabudowań gospodarczych, ogrodzenia i nasadzenia były efektem przede wszystkim pomocy rodziny generacyjnej M. F. (1), pozwanej i jej męża. Na użytek postępowania o podział

majątku małżonków F. nie była dokonywana ocena rodzaju nakładów i wyliczenie wartości nakładów powoda na przedmiotową nieruchomości.

Z ostrożności procesowej pozwana zgłosiła zarzut przedawnienia zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 229 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 21 listopada 2016 r. oddalił powództwo po ustaleniu, że aktem notarialnym z dnia 29 marca 2012 r. M. F. (1) darowała swojej córce I. M. (2) własność zabudowanej nieruchomości nr (...) położonej w Ś. gm. Ł., a pozwana ustanowiła na tej nieruchomości na rzecz M. F. (1) dożywotnią służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z całego parteru budynku mieszkalnego.

W dniu 10 września 2012 r. W. F. złożył wniosek o dokonanie podziału majątku wspólnego W. F. i uczestniczki M. F. (1). We wniosku jako składniki majątku wspólnego wskazane zostały m.in. nakłady na działkę nr (...) położoną w Ś..

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2014 r. sygn. akt I Ns 476/12 w pkt I. 1 a i b Sąd Rejonowy w S. ustalił, że w skład majątku wspólnego W. F. i M. F. (1) wchodzi wierzytelności wynikające z nakładów na nieruchomość stanowiącą własność osoby trzeciej – I. M. (1) stanowiącą działkę o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni 0,3600 ha położoną w Ś. gm. Ł., dla której w Sądzie Rejonowym w S. urządzona jest księga wieczysta nr KW (...), w postaci: nakładu na zakup tej nieruchomości, wybudowanie domu mieszkalnego na tej nieruchomości, budynku gospodarczego – kuchni letniej, budynku garażowo – gospodarczego, stodoły z szopą, wykonanie ogrodzenia, w tym ogrodzenia z elementów kutych, gotowych w części frontowej, utwardzenie wjazdu z kostki(...) ozdobna obudowa studni oraz nakład w postaci nasadzeń drzew owocowych, o łącznej wartości 284.200 zł.

W pkt II 1 postanowienia Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy W. F. i uczestniczce M. F. (1) wierzytelności opisane w punkcie I po 1/2 części każdemu z nich.

Na skutek apelacji uczestniczki postanowieniem z dnia 1.10.2015 r. Sąd Okręgowy w Kielcach zmienił powyższe orzeczenie jedynie w zakresie pkt I 2, zmiana nie dotyczyła rozstrzygnięcia w zakresie ustalenia wierzytelności wynikającej z nakładów na nieruchomość stanowiącą własność pozwanej, jej wartości ani sposobu podziału tej wierzytelności.

Pismem z dnia 24.11.2015 r. (doręczonym w dniu 26.11.2015 r.) powód wezwał pozwaną do zapłaty na jego rzecz kwoty 142 100 zł z ustawowymi odsetkami od daty odebrania tego pisma.

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd oparł się na wymienionych wyżej dowodach z dokumentów, których wiarygodność nie była kwestionowana przez żadną ze stron.

Sąd oddalił inne niż w/w dokumenty wnioski dowodowe zgłoszone przez pozwaną w sprzeciwie od nakazu zapłaty gdyż z uwagi na uwzględnienie zgłoszonego przez pozwaną zarzutu przedawnienia prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność wysokości nakładów i tego, czy żądanie powoda jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego było bezprzedmiotowe.

Zdaniem Sądu Okręgowego powód posiada wierzytelność z tytułu nakładów dokonanych przez niego i jego żonę w czasie trwania wspólności ustawowej na rzecz należącą obecnie do pozwanej. Okoliczność ta została ustalona w toku postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w S. sygn. akt I Ns 476/12 i stwierdzona prawomocnym orzeczeniem tego Sądu.

Sporna pozostawała natomiast wysokość tych nakładów, słusznie bowiem podnosiła pozwana, że skoro nie była ona uczestnikiem postępowania przed Sądem Rejonowym w S., to w stosunku do niej postanowienie tego Sądu nie ma mocy wiążącej.

Jednak , jak już wyżej wskazano , z uwagi na zgłoszony przez pozwaną zarzut przedawnienia za niecelowe Sąd uznał przeprowadzanie postępowania dowodowego celem ustalenia wysokości przysługującej powodowi wobec pozwanej z tego tytułu wierzytelności.

Okolicznością bezsporną było, że powoda i pozwanej nie łączy żadna umowa, na podstawie której pozwana zobowiązana byłaby do spełnienia świadczenia.

Powód wskazywał, że podstawą prawną jego roszczenia jest art. 405 k.c., zgodnie z którym kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Podnosił, że brak podstawy prawnej uzyskania korzyści przez pozwaną wynika stąd, że brak jest umowy, która stanowić miałaby przeniesienie nakładów na rzecz pozwanej przez powoda. Wolą powoda nigdy nie było przeniesienie na pozwaną tychże udziałów w majątku wspólnym. Matka pozwanej mogła natomiast dysponować jedynie składnikiem wchodzącym w jej skład majątku pomniejszonym o nakład poczyniony przez powoda.

Zdaniem Sądu przepis art. 405 k.c. nie może jednak mieć zastosowania w niniejszej sprawie gdyż wbrew twierdzeniom powoda pozwana nie nabyła korzyści bez podstawy prawnej. Stała się właścicielem nieruchomości na podstawie ważnej umowy zawartej między nią i M. F. (1). Ponadto konieczną przesłanką roszczenia opartego na przepisie art. 405 k.c. jest istnienie współzależności pomiędzy powstaniem korzyści w majątku wzbogaconego i uszczerbku w majątku zubożonego. Ta współzależność polega na tym, że zarówno korzyść jak uszczerbek są wynikiem jednego zdarzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1968 r. I CR 448/68). Takiej korelacji w niniejszej sprawie nie ma. Zubożenie powoda powstało na skutek czynienia przez niego nakładów na nieruchomość (co jak wynika z dokumentów dołączonych do sprawy I Ns 476/12 nastąpiło najpóźniej przed 2008 rokiem). Zaś źródłem wzbogacenia pozwanej jest zawarta przez nią z M. F. (1) w dniu 29 marca 2012 r. czynność prawna. Zatem wzbogacenie pozwanej i zubożenie powoda są wynikiem odrębnych i niezależnych od siebie zdarzeń.

W tym stanie rzeczy jedyną podstawą prawną dla oceny zasadności roszczenia powoda pozostają przepisy o rozliczeniach między posiadaczem a właścicielem.

Art. 226 k.c. stanowi, że samoistny posiadacz w dobrej wierze może żądać zwrotu nakładów koniecznych o tyle, o ile nie mają pokrycia w korzyściach, które uzyskał z rzeczy. Zwrotu innych nakładów może żądać o tyle, o ile zwiększają wartość rzeczy w chwili jej wydania właścicielowi.

Nie ulega wątpliwości, że nakłady w postaci budynku mieszkalnego, budynku gospodarczego, ogrodzenia, chodnika i nasadzeń zwiększyły wartość nieruchomości, dlatego powodowi – co do zasady - przysługuje roszczenie o zwrot ich wartości.

Jednak zgodnie z art. 229 § 1 k.c. roszczenia właściciela przeciwko samoistnemu posiadaczowi o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy, o zwrot pożytków lub o zapłatę ich wartości, jak również roszczenia o naprawienie szkody z powodu pogorszenia rzeczy przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu rzeczy. To samo dotyczy roszczeń samoistnego posiadacza przeciwko właścicielowi o zwrot nakładów na rzecz.

Sąd ustalił, że powód wydał rzecz jej właścicielowi najpóźniej w czerwcu 2010 r. W pozwie o rozwód, który pełnomocnik powoda sporządził w dniu 12.06.2010 r. (załącznik do akt postępowania prowadzonego przez urząd Gminy w Ł. o wymeldowanie powoda) powód podał, że z żoną nie mieszka od 12 lat, „aktualnie zamieszkuje na stałe w Anglii i nie zamierza wracać do pozwanej”. Na rozprawie w dniu 4.08.2010 r. w sprawie o rozwód (sygn. akt I C 1581/10) powód oświadczył, że nie mieszka z żoną od dwóch lat, zaś na rozprawie w dniu 27.10.2010 r. zeznał, że nie mieszka z żoną od 3 lat, ostatni raz był w domu w czerwcu 2010 r., aby odebrać w asyście Policji pozostałe tam należące do niego rzeczy.

Z uwagi na opuszczenie miejsca pobytu w Ś. (...)decyzją Wójta Gminy w Ł. z dnia 5.09.2011 r. powód został wymeldowany z tego domu. W dniu 21.11.2011 r. Wojewoda (...) utrzymał powyższą decyzję w mocy.

Uznać zatem należy, że powód nie włada przedmiotową nieruchomością co najmniej od czerwca 2010 roku. Bezspornym było, że powód wezwał pozwaną do spełnienia świadczenia objętego niniejszym postępowaniem pismem doręczonym pozwanej dniu 26.11.2015 r., a więc po upływie ponad 5 lat od wydania rzeczy właścicielowi. Zatem

zgodnie z art. 229 § 1 zd. 2 k.c. roszczenie powoda uległo przedawnieniu i pozwana może skutecznie uchylić się od jego zaspokojenia (art. 117 § 2 k.c.).

Podkreślić przy tym należy, że nie doszło do przerwania biegu przedawnienia na skutek wniesienia przez powoda wniosku o dokonanie podziału majątku wspólnego. Z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. wynika bowiem, że przerwanie to jest skuteczne przeciwko osobie, wobec której kieruje się daną czynnością. Powództwo przerywa bieg przedawnienia tylko wtedy, gdy jest skierowane przeciwko właściwemu adresatowi roszczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2010 r., I CSK 705/09, LEX nr 784900).

W dacie złożenia w/w wniosku właścicielem nieruchomości była już pozwana. Nie było przy tym żadnych przeszkód, aby niezależnie od wniosku o podział majątku powód wystąpił z powództwem przeciwko właścicielowi nieruchomości o zwrot nakładów. Tym bardziej, że powód od początku postępowania o podział majątku był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika. Żądanie w sprawie I Ns 476/12, aby żona powoda przejęła całą wierzytelność z tytułu nakładów i spłaciła powoda nie może w żaden sposób wpływać na ocenę stosunku zobowiązaniowego między powodem a pozwaną. Zresztą żądanie to było od początku niemożliwe do spełnienia, skoro w dacie wniesienia wniosku M. F. (1) nie posiadała już żadnego majątku, nie pracowała zawodowo, była osobą o stwierdzonym umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, utrzymywała się z renty w wysokości 558 zł miesięcznie.

Biorąc powyższe pod uwagę wobec zgłoszenia przez pozwaną zarzutu przedawnienia, powództwo podlegało oddaleniu i na podstawie art. 226 i 229 k.c. Sąd orzekł, jak w sentencji.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd uznał, że zachodzą w sprawie szczególne okoliczności uzasadniające nieobciążanie powoda kosztami na rzecz pozwanej skoro powództwo zostało oddalone nie z powodu jego niezasadności, ale z uwagi na przedawnienie.

Wyrok ten zaskarżył apelacją powód w części oddalającej powództwo. Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości. Powód zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego a to art. 405 k.c. przez jego nie zastosowanie i ustalenie, że pozwana nie stała się bezpodstawnie wzbogacona kosztem powoda w sytuacji przyjęcia darowizny nieruchomości w sytuacji wiedzy, że nakłady na nieruchomość czynili rodzice wspólnie i powinna liczyć się z obowiązkiem zwrotu na rzecz powoda poczynionych nakładów, rodzice pozwanej byli już rozwiedzeni ;

Naruszenie art. 226 k.c. przez jego zastosowanie w sytuacji nie przyjęcia wskazanej przez powoda podstawy żądania i uznanie, że powód wywodzi swoje żądanie z posiadania samoistnego nieruchomości nadto w sytuacji gdy powód nie czynił nakładów po zmianie właściciela, ponadto w sytuacji gdy powód mógł dochodzić zwrotu nakładów wyłącznie w postępowaniu o podział majątku dorobkowego; ewentualnie art. 229 k.c. przez liczenie terminu od czerwca 2010 r., gdy możliwe byłoby to ewentualnie od 1 października 2015 r. to jest orzeczenia Sądu Okręgowego w sprawie działowej.

W uzasadnieniu rozwinął zarzuty z odwołaniem się do orzecznictwa.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja powoda jest zasadna.

Sąd Apelacyjny orzeka na podstawie stanu faktycznego ustalonego przez Sąd I instancji wobec nie wniesienia zarzutów naruszenia prawa procesowego. Rozpoznając zarzuty naruszenia prawa materialnego nie jest nimi związany i jest uprawniony do zastosowania właściwych przepisów.

Sąd Okręgowy dopuścił dowody z dokumentów zawartych w aktach sprawy I Ns 476/12, w tym treści orzeczenia i jego uzasadnienia oraz dowodu z opinii biegłej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w sprawie nie mają zastosowania przepisy dotyczące rozliczeń pomiędzy posiadaczem a właścicielem, które mają zastosowanie w sytuacji braku innych podstaw prawnych. Sąd przypomina, że powód pozostawał w związku małżeńskim z M. F. (1) i w sprawie I Ns 476/12 Sądu Rejonowego w S. orzeczono o podziale majątku dorobkowego przez przyznanie byłym małżonkom po 1/2 wierzytelności - roszczenia wynikającego z nakładów na nieruchomości, której właścicielem była M. F. (1), ale która po rozwodzie, a przed wniesieniem sprawy o podział majątku dorobkowego rozporządziła nią na rzecz córki stron – pozwanej I. M. (2). Sąd orzekający o podziale majątku dorobkowego nie mógł orzec o rozliczeniach małżonków w inny sposób niż przez przyznanie wierzytelności. Niewątpliwie M. F. (1) w dacie dokonywania rozporządzenia na rzecz córki I. M. (2) wiedziała o roszczeniu o rozliczenie nakładów na nieruchomości dokonanej przez powoda. Obdarowaną była córka stron w dacie w której istniało już roszczenie i nie jest istotne czy było już sprecyzowane kwotowo. Był określony stosunek prawny z którego wynikało. W tym stanie rzeczy M. F. (1) rozporządził nieruchomością w sposób pozbawiający powoda możliwości rozliczenia, a więc stała się co najmniej wypłacalną w mniejszym stopniu (art. 529 k.c.). Z uzasadnienia Sądu I instancji wynika, że stała się niewypłacalna wobec wyzbycia się całości majątku. Okoliczności te powodują, że w sprawie mają zastosowanie odpowiednio przepisy o skardze paulińskiej. M. F. rozporządziła nieruchomością, na rzecz córki, a więc osoby objętej dyspozycją art. 528 k.c. i art. 527 § 3 k.c. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 stycznia 2017 r. IV CSK 194/16 (Legalis) stwierdził „1. Przedmiotem akcji paulińskiej mogą być czynności procesowe dłużnika, które wywierają skutki w sferze prawa materialnego zgodnie z wolą uczestników, zaakceptowaną przez sąd poprzez wydanie orzeczenia uwzględniającego uzgodniony sposób zniesienia współwłasności (podziału majątku). Pomimo że skutek prawny podziału majątku wynika bezpośrednio z orzeczenia, to jest on wyrazem zgodnej woli uczestników postępowania, a przedmiotem skargi nie jest orzeczenie sądu, ale ugoda lub zgodny wniosek o podział, stanowiące podstawę jego wydania. Z tego względu fakt, że czynności dokonano w postępowaniu zakończonym orzeczeniem sądowym, nie stoi na przeszkodzie uznaniu czynności za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 527 KC.

2. Ekwiwalentny charakter czynności sam przez się nie wyklucza uznania jej za konieczną przyczynę niewypłacalności dłużnika i pokrzywdzenia wierzyciela, jeżeli świadczenie wzajemne nie gwarantuje zaspokojenia wierzytelności, inaczej - jeżeli dłużnik uzyskał ekwiwalent nieosiągalny przez wierzyciela w drodze egzekucji, co najczęściej dotyczy otrzymanych przez dłużnika pieniędzy.”

Odpowiednie do okoliczności sprawy zastosowanie ma pogląd zawarty w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2013 r. IV CSK 452/12 Legalis „1. Warunkiem dochodzenia ochrony na podstawie art. 527 § 1 KC jest wykazanie posiadania wierzytelności w stosunku do dłużnika, który dokonał kwestionowanej skargą paulińską czynności prawnej. Wierzytelność ta powinna istnieć w chwili dokonywania zaskarżonej skargą paulińską czynności prawnej oraz w chwili wytoczenia powództwa na podstawie art. 527 § 1 KC.

2. W art. 527 § 3 KC nie zostało bliżej dookreślone pojęcie „stosunek bliskości”, które w przepisach prawa cywilnego funkcjonuje w dwojakim znaczeniu: jako równoważne określeniu "osoba bliska" - i wtedy nacisk kładzie się na występujące pomiędzy danymi podmiotami więzi rodzinne lub do rodzinnych zbliżone - oraz w znaczeniu szerszym, obejmującym także bliskość niewynikającą ze stosunków rodzinnych czy quasi-rodzinnych. W obrębie drugiego, szerszego pojmowania "stosunku bliskości" mieszczą się także relacje o charakterze majątkowym związane z prowadzeniem wspólnych interesów. Chodzi o takie relacje, z którymi związana jest wiedza o sytuacji majątkowej innego podmiotu. Relacje pomiędzy dłużnikiem a komplementariuszem spółki jawnej mogą stanowić uzasadnioną przyczynę zastosowania domniemania wynikającego z art. 527 § 3 KC”. Poglądy te w sprawie mają odpowiednie zastosowanie.

W związku z tym rozporządzenie to jest bezskuteczne w stosunku do powoda w tym sensie, że spowodowała możliwość skutecznego dochodzenia zapłaty wprost od pozwanej. Powód otrzymał w podziale majątku dorobkowego wierzytelność, a więc pozwana zobowiązana jest do zapłaty kwoty którą obciążona byłaby nieruchomością w razie rozliczenia małżonków. Stan faktyczny i prawny uzasadnia wprost zasądzenie kwoty od pozwanej, a nie tylko wyrzeczenie o obowiązku znoszenia egzekucji. Związane jest to z treścią postanowienie wyżej wskazanego.

Odnosząc się do zarzutu ustalenia wartości nieruchomości i roszczenia, wartość ta pozostaje poza badaniem w tej sprawie, żądanie wynika z przyznanej w określonej kwocie wierzytelności, a odpowiedzialność pozwanej z otrzymania rzeczy wartości w sposób bezskuteczny. Wreszcie nie można pominąć i tego, że współdziałanie matki i córki nie może prowadzić do uniemożliwienia otrzymania wartości nakładów. Powód z wytoczeniem powództwa mieści się w terminie z art. 534 k.c. W konsekwencji powyższego M. F. rozporządziła majątkiem bezpodstawnie w granicach określonych w postanowieniu w warunkach prawnych wyżej omówionych, co skutkuje brakiem możliwości zwalczania odpowiedzialności po stronie pozwanej.

W takim stanie faktycznym i prawnym pozwana zobowiązana jest do wypłacenia wartości wierzytelności. Podstawą odpowiedzialności jest także art. 405 k.c., a obowiązek liczenia się z koniecznością zwrotu wartości świadczenia wynika z odpowiednio stosowanych wskazanych powyżej przepisów. W okolicznościach sprawy pozwana odpowiada do wartości wierzytelności ustalonej przez sąd. Pozwana uzyskała w stosunku do powoda korzyść bez podstawy prawnej. W sprawie nie występują przesłanki z art. 411 k.c., w szczególności z punktu trzeciego, gdyż roszczenie nie jest przedawnione.

Żądanie odsetek – art. 481 k.c. uwzględniono od wezwania do zapłaty.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Ponadto orzeczono o kosztach postępowania na podstawie art. 98 k.p.c. i tego przepisu w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. zasądzając zwrot kosztów na rzecz powoda z uwzględnieniem stawek wynagrodzenia pełnomocnika obowiązujących w datach zdarzeń, oraz o należnościach Skarbu Państwa od uiszczenia których powód był zwolniony.

SSA Barbara Baran SSA Jan Kremer SSA Jerzy Bess